

LIX LOPEZ

«Pentsaera ez da aldatzen norberaren kultura, hizkuntza eta espiritualitatetik abiatzen ez den arte»

Kanadako jatorrizko herrientzat egindako lanari esker mundu osoko talde indigenak ezagutu ditu Lix Lopezek. Joan-etorriko bide luzea egin du Erdialdeko Amerikako mendietatik, samien lurraldera eta handik Ipar Amerikara. Asko ikasi du eta asko du irakasteko eta hutsik egin gabe joaten da Vancouver-ko (Kanada) unibertsitatera. Ez ordea eskolak ematera, lurra lantzeraz baizik.

Testua eta argazkiak:

| JON ARTANO IZETA |

LIX LOPEZ maia da eta hala dio: “Milaka urtez lurra landu du maia zibilizazioak. Gure aurrekoek lurra erein izan dute, eta horri eusten saiatzen naiz ni ere”. Familia maia batzuek auzolanean sortutako baratzean jarduten da. Artoak, babarrunak eta kalabazak duten garrantziaz hasi da, baina gero beste hiruko bat txirikordatu du bere hizketan behin eta berri: Kultura, hizkuntza eta espiritualitatea.

Nongotarra zara?

Ixtahuacan izeneko herrian jaio nintzen, maien lurraldean dago. Ofizialki Guatemala da eta San Ildefonso de Ixtahuacan esaten diote. Gure aiton-amonek ez zuten espainolik hitz egiten; gure amak apurtxo bat baino ez zuen egiten, ez zelako eskolara sekula joan; aitak bai, aita *kastellanizazio*-maisua zen, elizaren eskolan. Gaztetan, gaztelania pixka bat hitz egiten zuelako, parrokiari laguntzea pro-

posatu zion apaizak eta horri esker-rrak estudiatu ahal izan dut nik. Etxean mam hizkuntza baino ez genuen hitz egiten.

Hedabideetatik-eta gaztelaniarik ez al zitzaizuen iristen?

Hedabideak? Hamalau urterekin ikusi nuen nik lehenengoz telefono bat! Gaztelania elizaren eskolan irakatsi ziguten. Batik bat espainolez idazten, irakurtzen eta hitz egiten ikastera joaten ginen. Eskola nazio-

nala ere bazegoen, baina ladinoentzako zen; hala esaten diegu maia ez direnei. Oso ladino gutxi zeuden eta ez zuten lurra lantzen, dendariak ziren, maisuak, botikaria...

Zuk ordea gaztelania baino gehiago ikasi zenuen eskolan.

Bai, ikasten jarrai nezan nahi zuen aitak eta nobizio ere sartu nintzen eskola eta mantenua ez ordaintzeko. Bigarren hezkuntza amaituta konturatu nintzen ez nuela elizgizona izan nahi eta marketina ikastera sartu nintzen Guatemalako unibertsitatean.

1969an nola zen maia batentzat unibertsitatera sartzea?

Hiruzpalau bakarrik ginen Unibertsitate Katolikoan, Nazionalean beste aleren batzuk izango ziren seguruenera. Gure aita enplegatu zuen apaizak berak lagundu zidan beka lortzen, badakizu, horiek beren kontaktuak izaten dituzte. Behin eskolan hizkuntzei buruz ari ziren eta nik bi hizkuntza hitz egiten nituela esan nien. Eta ikaskideak hasi zitzaizkidan: "A bai? Eta zein da bigarrena bada, frantsesa? Ingelesa?". Ez zekiten mama bazenik ere, eta horiek ziren herrialdeko elite ekonomikoaren semeak.

Nolakoa zen ikaskideekin harremana?

Ez ninduten baztertu. Ni orduan ez nengoen politizatua, baina desberdina izatearen kontzientzia umetatik barneratua genuen: gu ginen maiak; eta beraiek, ladinoak.

Marketin ikasketak amaitzean, misiolari flandriar bati esker Belgikarako beka bat lortu eta Europara

Ajq'ij-a

“JATORRIZKO HERRIENTZAT lanean hasi ahala nire pentsamoldea errotik aldatzen hasi zen. Nire kultura berreskuratzeko premia sentitu nuen. Hizkuntza, urteetan hitz egin ez arren, ez nuen galdu, baina espiritualki... hori beste kontu bat zen. Nire buruari galdetu nion ea zertan jardun nintzen hainbeste urtetan katolizismoan. Hutsunea nabaritu nuen barnean. Ez nekien ezertxo ere maia espiritualitateari buruz, eta horren bila hasi nintzen: zeremoniatara joaten, zekitenei galdezka... prozesu luzea da. Orain dela hamairu urte bihurtu nintzen ajq'ij. Izen horrek esan nahi du: eguzkia ezagutzen dutenak. Ajq'ij izateko berezko sena behar da aurrena, eta gero hori lantzea. Egutegia ezagutzen dugu eta jendeari laguntzen diogu zeremonien bidez. Sendatu eta arbasoekin komunikatzeko dohaina dugu. Seguru nago Euskal Herrian ere bada-goela gaitasun hori duen jendea. Energia hor dago, ez da desagertzen”.

bidaiatu nuen. Frantsesa ikasten sei hilabete pasa eta irailan Lovainako Unibertsitatean sartu nintzen soziologia ikasle.

Zer iruditu zitzaizun Europa?

Dena zen berria, baina gaztetan moldatzeko gaitasuna handia da... Belgikarrek, horiek ere kolonizatzaile izan diren arren, oso ondo tratatzen ninduten. Exotikoa nintzen beraientzat eta asteburuero familiaren batek gonbidatzen ninduen. Etxean western bateko indiar bat izatea bezala zen haientzat, eta ni konturatzen nintzen horretaz, baina bestalde beren mahaira esertzen ninduten. Eta nire buruari galdetzen nion: "Hauek, zuriak izan arren, ondo tratatu eta errespetatu egiten naute; Guatemalako ladinoek ordea ez. Zergatik?". Han hasi nintzen gauzak beste alderdi batetik begiratzen. Eta, orduan, ikuspegia ez ezik bizitzako norabidea aldatu zidana gertatu zen: Suedia iparral-

dean, samien lurraldean, Herrialde Indigenen Kontseiluaren II. Batzar Nagusia egingo zutela jakin nuen. Ez nuen dudarik egin.

Estokolmora trenez eta handik autostopez, hiru egun behar izan nituen Kirunara iristeko.

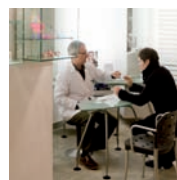
Eta Kirunan zer topatu zenuen?

Mundu osoko indigenak: Erdialdeko Amerika eta Hego Amerikakoak, Australiakoak, maoriak, Ipar Amerikakoak, samiak berak... Begiak ireki zizkidaten han entzundakoek. Boliviatik etorritakoek beraien ordezkartzan sartu ninduten. Nik ez nuen arrastorik han hitz egiten ari ziren gauza gehienez, baina konturatu nintzen bazela identifikazio sentimendu bat. Denok geunden egoera berean: kolonizatuak. Horrek eragiten zuen, eta eragiten du, herrialde indigenen batasuna. Han ezagutu nituen Kanadara ekarriko ninduten kontaktuak ere.

ZINKUNEGI OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia · T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Zerbitzua
Kalitatea
Garantia

Astegunez biloba zaintzen du Lixek, mam hizkuntzan hitz egiten dio Kame-ri eta zeremonietara ere eramaten du.

Nola izan zen Kanadara etortzea?

Belgikan ikasketak amaituta Guatemalara itzultzeko plana nuen, baina aurrez Ipar Amerika ezagutu nahi nuen. New Yorkera etorrira Greyhound autobus konpainian nahi adina bidaiatzeko aukera ematen zuen 100 dolarreko tiketa erosi nuen. Mendebaldeko kostara iristean Vancouverko jatorrizko herrien bulegora joan eta boluntario hasi nintzen. Han topo egin nuen George Manuel zenarekin, Herrialde Indigenen Munduko Kontseiluaren sortzaile eta presidentea. Berak esan zidan: “Badakit Europan, unibertsitatean, ikasi duzula baina gurekin lanean hasten bazara beste gradu bat izango da. Unibertsitatean emango ez dizutena ikasiko duzu gurekin”. Amerikako beste herrialde indigenekin

zuten harremanetarako itzultzaile kontratatu ninduten. Autobusa utzi eta mundu osoan hegazkinez bidaiatzen hasi nintzen indigenekin biltzeko. Eta barne-bidaia ere hasi zen orduan niretzat.

Zein iritzi duzu Kanadak jatorrizko herriekiko duen jokabideaz?

Gobernua, eta gizartea oro har, konturatu da jatorrizko herrien arazoez. Eta Ottawa ahalegina egiten ari da. Ahalegina, aurpegia garbitu eta itxuroso ateratzeko. Berradiskidetzea keinu sinboliko bezala ondo dago, baina ez du konpontzen herrialde indigenei egindako kaltea. Kultura eta hizkuntzak kendu dizkiete, eta lurrak ere bai. Itun batzuk badira, bai, baina gobernuak nahieran moldatu izan ditu. Erraza da

Estatistiken hotza Iparraldean

GOBERNUAREN ARABERA jatorrizko 60 hizkuntza baino gehiago daude Kanadan. Oso gutxi iraungo dute, dozena-erdiak onenera. Lopezen arabera esperantza izpi bat dago hiztun kopuru handi samarra dutenentzat: cree, inuktitut, soto, mohawk, blackfoot eta anishnaabeg. Maia hizkuntzak ere asko dira, 30en bat, eta batzuek osasun hobexegoa dute. “Guatemalan badira eskola elebidunak duela hogeiren bat urtetik. Horrek bakarrik ezin du hizkuntza mantendu ordea. Jendeak egin behar du ahalegina, eta horretarako konzientzia politikoa behar da”.

asko sentitzen dut esatea, baina ez da nahikoa. Erreserbetan bizi dira oraindik. Zein burutan sartzen da pertsonak lur zatitxo batean gordetzea? Diru partiketa desorekatua eginez lortu dute tribuak banatzea. Bestalde, egon badaude diputatu indigenak baina joko-eremu horretan sartzeak ez ditu indigenen arazoak konponduko. Sistema sendo zurkaiztua dute eta barrutik ezin da ezarritakoaren kontra joan.

Zein da orduan modua?

Herrialde indigenek beraiek egin behar dute borroka. Eta horretarako da hain garrantzitsua kultura, hizkuntza eta espiritualitatea berreskuratzea. Elkar hartu, baina gero ekintza ez bada hiru horietan oinarritzen, betiko politikak errepikatzen dira. Pentsatzeko modua ez da aldatzen norbere kultura, hizkuntza eta espiritualitatetik abiatzen ez den arte. Hiru horiek banaezinak dira eta zimendua osatzen dute, baina ez zaie arretarik jartzen. Lehen –eta orain ere bai– gehiago hitz egiten zen lurraz hizkuntzaz baino. Akatsa da hori. Bada, dena den, herrialde indigenen iratzartze bat. Nik badut fedea gazteengan. ■

